

Συλλογή της Νομολογίας

Υπόθεση C-118/22

NG

κατά

Direktor na Glavna direktsia «Natsionalna politsia» pri Ministerstvo na vatrešnrite raboti – Sofia

(αίτηση του Varhoven administrativen sad για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως)

Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 30ής Ιανουαρίου 2024

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της καταπολέμησης των ποινικών αδικημάτων – Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 – Άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ε' – Ελαχιστοποίηση των δεδομένων – Περιορισμός της αποθήκευσης – Άρθρο 5 – Κατάλληλες προθεσμίες για τη διαγραφή ή για την περιοδική επανεξέταση της αναγκαιότητας αποθήκευσης – Άρθρο 10 – Επεξεργασία βιομετρικών και γενετικών δεδομένων – Απόλυτη αναγκαιότητα – Άρθρο 16, παράγραφοι 2 και 3 – Δικαίωμα διαγραφής – Περιορισμός της επεξεργασίας – Άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Φυσικό πρόσωπο που έχει καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση και έχει μετέπειτα αποκατασταθεί – Αποθήκευση των δεδομένων υποκειμένου μέχρι τον θάνατό του – Μη ύπαρξη δικαιώματος διαγραφής ή περιορισμού της επεξεργασίας – Αναλογικότητα»

Προσέγγιση των νομοθεσιών – Προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία 2016/680 – Αποθήκευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και δη βιομετρικών και γενετικών δεδομένων, των οποίων υποκείμενα είναι πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα – Εθνική νομοθετική ρύθμιση η οποία προβλέπει τέτοιου είδους αποθήκευση μέχρι τον θάνατο των προσώπων αυτών, ακόμη και στην περίπτωση μεταγενέστερης αποκατάστασής τους – Μη πρόβλεψη υποχρέωσης περιοδικής επανεξέτασης της αναγκαιότητας αποθήκευσης των δεδομένων – Μη ύπαρξη δικαιώματος διαγραφής ή περιορισμού της επεξεργασίας – Δεν επιτρέπεται

(Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 7, 8 και 52 § 1· οδηγία 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αιτιολογική σκέψη 26 και άρθρα 4 § 1, στοιχεία γ' και ε', 5, 10, 13 § 2, στοιχείο β', και 16 §§ 2 και 3)

(βλ. σκέψεις 39, 41-45, 48-52, 59-61, 66-72 και διατακτ.)

Σύνοψη

Επιληφθέν αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Varhoven administrativen sad (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Βουλγαρία), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου αποφαινεται επί των χρονικών ορίων της αποθήκευσης, για τους σκοπούς της καταπολέμησης των ποινικών αδικημάτων, δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσώπων που έχουν καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση, υπό το πρίσμα της οδηγίας 2016/680¹.

Ο NG ενεγράφη στο αστυνομικό μητρώο στο πλαίσιο ανακριτικής διαδικασίας για ψευδομαρτυρία. Μετά το πέρας της ανάκρισης του απαγγέλθηκαν κατηγορίες και, ακολούθως, κηρύχθηκε ένοχος για το προαναφερθέν αδίκημα και καταδικάστηκε σε ποινή επιτήρησης διάρκειας ενός έτους. Μετά την έκτιση της επιβληθείσας ποινής τού δόθηκε το ευεργέτημα της αποκατάστασης καταδικασθέντος.

Ο NG υπέβαλε αίτηση διαγραφής του από το αστυνομικό μητρώο επί τη βάση της αποκατάστασής του. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε με το σκεπτικό ότι τυχόν αμετάκλητη ποινική καταδίκη, ακόμη και σε περίπτωση αποκατάστασης του καταδικασθέντος, δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των λόγων διαγραφής από το αστυνομικό μητρώο, οι οποίοι απαριθμούνται εξαντλητικώς στο εθνικό δίκαιο. Μετά την απόρριψη της προσφυγής του κατά της αποφάσεως αυτής, ο NG άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, υποστηρίζοντας ότι από την οδηγία 2016/680 προκύπτει ότι η αποθήκευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν μπορεί να έχει απεριόριστη διάρκεια. Όπως υποστηρίζει ο NG, τούτο ισχύει de facto οσάκις ο καταδικασθείς δεν μπορεί ποτέ να επιτύχει τη διαγραφή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που έχουν συλλεγεί σε σχέση με το ποινικό αδίκημα για το οποίο καταδικάστηκε αμετάκλητα, ακόμη και μετά την έκτιση της ποινής του και την αποκατάστασή του.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο ζητώντας να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2016/680², ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα των άρθρων 7 και 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης³, αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει την αποθήκευση από τις αστυνομικές αρχές, για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και δη βιομετρικών και γενετικών δεδομένων, των οποίων υποκείμενα είναι πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα, μέχρι τον θάνατο των προσώπων αυτών, ακόμη και στην περίπτωση μεταγενέστερης αποκατάστασής τους, χωρίς να τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ζητήσουν και να επιτύχουν τη διαγραφή των δεδομένων τους ή, κατά περίπτωση, τον περιορισμό της επεξεργασίας τους.

Με την απόφασή του, το Δικαστήριο δίδει καταφατική απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα.

¹ Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ 2016, L 119, σ. 89).

² Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ε', της οδηγίας 2016/680, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με τα άρθρα 5 και 10, το άρθρο 13, παράγραφος 2, στοιχείο β', καθώς και το άρθρο 16, παράγραφοι 2 και 3.

³ Τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατοχυρώνουν, αντιστοίχως, το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο επισημαίνει, κατά πρώτον, ότι η οδηγία 2016/680 καθορίζει ένα γενικό πλαίσιο χάρη στο οποίο διασφαλίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η αποθήκευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και, πιο συγκεκριμένα, το χρονικό διάστημα αποθήκευσής τους περιορίζεται σε εκείνο που κρίνεται αναγκαίο για τον σκοπό για τον οποίο τα δεδομένα αυτά αποθηκεύονται, ενώ συγχρόνως καταλείπει στα κράτη μέλη τη μέριμνα να καθορίσουν, τηρουμένου του εν λόγω πλαισίου, τις επιμέρους περιπτώσεις στις οποίες η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων επιτάσσει τη διαγραφή των δεδομένων και το χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να λάβει χώρα η διαγραφή τους. Στον αντίποδα, η οδηγία αυτή δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη να καθορίσουν απόλυτα χρονικά όρια για τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πέραν των οποίων πρέπει να διατάσσεται αυτόματα η διαγραφή τους.

Ειδικότερα, κατ' αρχάς, το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2016/680 θεσπίζει την αρχή της «ελαχιστοποίησης των δεδομένων», σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέπουν ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι κατάλληλα, συναφή και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Επιπλέον, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέπουν ότι τα δεδομένα αυτά θα διατηρούνται υπό μορφή που επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων των δεδομένων για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από αυτό που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 5 της οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ιδίως τον καθορισμό κατάλληλων προθεσμιών για τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή για την περιοδική επανεξέταση της αναγκαιότητας αποθήκευσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η «καταλληλότητα» των προβλεπόμενων προθεσμιών επιτάσσει, εν πάση περιπτώσει, να καθιστούν οι προθεσμίες αυτές δυνατή τη διαγραφή των εν λόγω δεδομένων οσάκις η διατήρησή τους παύει να είναι αναγκαία υπό το πρίσμα του σκοπού που δικαιολόγησε την επεξεργασία τους.

Εν συνεχεία, το άρθρο 10 της οδηγίας 2016/680, το οποίο διέπει τις επεξεργασίες ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται τα βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, επιτρέπει την επεξεργασία τέτοιων δεδομένων «μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαί[α]».

Τέλος, το άρθρο 16, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/680 θεσπίζει δικαίωμα διαγραφής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εάν η επεξεργασία παραβιάζει τις διατάξεις που θεσπίζονται δυνάμει της οδηγίας αυτής⁴ ή εάν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να διαγραφούν προκειμένου να τηρηθεί εκ του νόμου υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας⁵. Από το άρθρο αυτό προκύπτει ότι το υποκείμενο των δεδομένων δύναται να ασκήσει το δικαίωμα διαγραφής των επίμαχων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μεταξύ άλλων, οσάκις η διατήρησή τους δεν είναι ή παύει να είναι αναγκαία για τον σκοπό για τον οποίο υποβάλλονται σε επεξεργασία ή οσάκις τέτοιου είδους διαγραφή επιβάλλεται προκειμένου να τηρηθεί η καθορισθείσα από το εθνικό δίκαιο, προς τούτο, προθεσμία.

⁴ Πιο συγκεκριμένα δυνάμει των άρθρων 4, 8 ή 10 της οδηγίας αυτής.

⁵ Εντούτοις, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 16, παράγραφος 3, της οδηγίας 2016/680, στο εθνικό δίκαιο πρέπει να προβλέπεται ότι, αντί της διαγραφής των συγκεκριμένων δεδομένων, ο υπεύθυνος επεξεργασίας περιορίζει την επεξεργασία τους, εάν το υποκείμενο των δεδομένων αμφισβητήσει την ακρίβεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δεν μπορεί να διαπιστωθεί το κατά πόσον αυτά είναι ακριβή ή ανακριβή ή εάν επιβάλλεται να διατηρηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για σκοπούς απόδειξης.

Κατά δεύτερον, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, εν προκειμένω, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τηρούνται στο αστυνομικό μητρώο και αφορούν πρόσωπα που διώκονται για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα αποθηκεύονται μόνο για επιχειρησιακούς σκοπούς και, ειδικότερα, προκειμένου να γίνει αντιπαραβολή τους με άλλα δεδομένα που έχουν συλλεγεί στο πλαίσιο ερευνών για άλλα αδικήματα. Ωστόσο, η έννοια του «εκ προθέσεως τελούμενου, αυτεπαγγέλτως διωκόμενου ποινικού αδικήματος» έχει ιδιαίτερος γενικό χαρακτήρα και μπορεί να έχει εφαρμογή σε μεγάλο αριθμό ποινικών αδικημάτων, ανεξαρτήτως της φύσης και της σοβαρότητάς τους. Δεν υφίσταται, όμως, στον ίδιο βαθμό για όλους τους αμετάκλητα καταδικασθέντες για ποινικό αδίκημα εμπύπτον στην έννοια αυτή ο κίνδυνος να εμπλακούν στη διάπραξη περαιτέρω ποινικών αδικημάτων, όπερ θα δικαιολογούσε το να ισχύει ένα ενιαίο χρονικό διάστημα αποθήκευσης των δεδομένων που τους αφορούν. Συνακόλουθα, σε ορισμένες περιπτώσεις, η συνεκτίμηση παραγόντων όπως η φύση και η σοβαρότητα της διαπραχθείσας αξιόποινης πράξης ή η απουσία του στοιχείου της υποτροπής θα συνηγορεί υπέρ της διαπίστωσης ότι ο κίνδυνος που συνδέεται με το πρόσωπο του καταδικασθέντος δεν θα δικαιολογεί, κατ' ανάγκη, τη διατήρηση μέχρι τον θάνατό του των δεδομένων που τον αφορούν στο εθνικό μητρώο που τηρείται από την αστυνομία για τον σκοπό αυτόν, οπότε παύει να υφίσταται απαραίτητως σχέση μεταξύ των δεδομένων που αποθηκεύονται και του σκοπού που επιδιώκεται. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις αυτές, η αποθήκευσή τους δεν θα είναι σύμφωνη με την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων και θα υπερβαίνει το χρονικό διάστημα που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία.

Εν συνεχεία, το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι, στο μέτρο που η αποθήκευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο επίμαχο αστυνομικό μητρώο περιλαμβάνει βιομετρικά και γενετικά δεδομένα, η διατήρηση τέτοιων δεδομένων προσώπων που έχουν καταδικαστεί με αμετάκλητη απόφαση, ακόμη και μέχρι τον θάνατο των προσώπων αυτών, ενδέχεται να αποβαίνει απολύτως αναγκαία⁶, ιδίως προκειμένου να καταστεί δυνατή η επαλήθευση τυχόν εμπλοκής τους στη διάπραξη άλλων ποινικών αδικημάτων και, συνακόλουθα, η δίωξη και η καταδίκη των αυτουργών τέτοιων αδικημάτων. Ωστόσο, η αποθήκευση των δεδομένων αυτών ανταποκρίνεται στην εν λόγω απαίτηση μόνον εφόσον συνεκτιμώνται η φύση και η σοβαρότητα της αξιόποινης πράξης για την οποία το υποκείμενο των δεδομένων καταδικάστηκε με αμετάκλητη ποινική απόφαση, ή άλλες περιστάσεις όπως το ιδιαίτερο πλαίσιο εντός του οποίου τελέστηκε η αξιόποινη πράξη, η τυχόν σύνδεσή της με άλλες εκκρεμείς διαδικασίες ή ακόμη το ποινικό ιστορικό ή το προφίλ του καταδικασθέντος. Επομένως, σε περίπτωση που, όπως προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο στην υπόθεση της κύριας δίκης, τα βιομετρικά και γενετικά δεδομένα των καταδικασθέντων που έχουν καταχωριστεί στο αστυνομικό μητρώο διατηρούνται, σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης τους, μέχρι τον θάνατό τους, η διατήρηση αυτή φαίνεται να προσλαμβάνει ένα εξαιρετικά ευρύ πεδίο εφαρμογής σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία.

Τέλος, αφενός, ως προς την υποχρέωση που υπέχουν τα κράτη μέλη να προβλέπουν κατάλληλες προθεσμίες⁷, μια προθεσμία μπορεί να θεωρηθεί «κατάλληλη», ιδίως όσον αφορά την αποθήκευση βιομετρικών και γενετικών δεδομένων αμετάκλητα καταδικασθέντος για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα, μόνον εφόσον συνεκτιμώνται οι κρίσιμες περιστάσεις που, εν δυνάμει, καθιστούν αναγκαία μια τέτοια προθεσμία αποθήκευσης. Κατά συνέπεια, ακόμη και αν η αναφορά στην επέλευση του θανάτου του καταδικασθέντος είναι ικανή να εκληφθεί ως «προθεσμία» για τη διαγραφή των αποθηκευμένων δεδομένων, μια τέτοια προθεσμία μπορεί να θεωρηθεί «κατάλληλη» μόνον εφόσον συντρέχουν

⁶ Βλ. άρθρο 10 της οδηγίας 2016/680.

⁷ Βλ. άρθρο 5 της οδηγίας 2016/680.

ιδιαίτερες περιστάσεις που τη δικαιολογούν δεόντως. Τούτο, όμως, προδήλως δεν συμβαίνει όταν η προθεσμία αυτή εφαρμόζεται γενικώς και αδιακρίτως σε οιονδήποτε αμετάκλητα καταδικασθέντα. Βεβαίως, απόκειται στα κράτη μέλη να αποφασίσουν εάν πρέπει να προβλεφθούν προθεσμίες όσον αφορά τη διαγραφή των συγκεκριμένων δεδομένων ή την περιοδική επανεξέταση της αναγκαιότητας της αποθήκευσής τους⁸. Εντούτοις, για να είναι «κατάλληλες» οι προθεσμίες για την περιοδική επανεξέταση των συλλεχθέντων δεδομένων, θα πρέπει, χάρη στις προθεσμίες αυτές, να καθίσταται δυνατή η διαγραφή των επίμαχων δεδομένων οσάκις η αποθήκευσή τους παύει να είναι αναγκαία. Μια τέτοια απαίτηση δεν πληρούται όταν η μόνη περίπτωση στην οποία προβλέπεται η δυνατότητα διαγραφής κατά τα ανωτέρω είναι η επέλευση του θανάτου του υποκειμένου των δεδομένων.

Αφετέρου, οι διατάξεις της οδηγίας 2016/680 οι οποίες προβλέπουν εγγυήσεις σχετικά με τις προϋποθέσεις που διέπουν το δικαίωμα διαγραφής και περιορισμού ως προς την επεξεργασία του υποκειμένου των δεδομένων αντιτίθενται επίσης σε εθνική νομοθεσία η οποία δεν επιτρέπει σε αμετάκλητα καταδικασθέντα για εκ προθέσεως τελούμενο, αυτεπαγγέλτως διωκόμενο ποινικό αδίκημα να ασκήσει τα δικαιώματά του.

⁸ Βλ. άρθρο 5 της οδηγίας 2016/680.